Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar 13

Av Stig Lundberg

Perigona nigriceps Dej.

I samband med sållning av blöt asp- och granbark med delvis stark mögelbildning vid Södertälje i Södermanland erhölls den 27 juli 1970 ett exemplar av denna jordlöpare, som tidigare endast är känd från Sk, Vg, Sm (Lars Huggert in litt.) och Nb. I samma material erhölls bl.a. *Meotica hanseni* Scheerp. (ny för Sdm), *Medon nigriceps* Kr., *apicalis* Kr (ny för Sdm), *obscurellus* Er. m.fl. barkdjur.

Ochtebius viridis Peyr. ssp. *fallaciosus* Gglb.

I samband med sållning av strandförna vid Böda på Öland erhölls en mycket liten *Ochtebius*, som verkade intressant. Ytterligare letande visade att den lilla arten var ganska allmän och lättast erhölls om man tryckte ned vegetationen närmast stranden och lät vattnet sila över handen varvid man mot den ljusa handen kunde upptäcka det lilla djuret flyta iväg. Vid bestämningen efteråt visade det sig vara *O. viridis* ssp. *fallaciosa*, en art som tidigare endast tagits i södra Skåne.

Stenichnus harwoodianus Will. och *pusillus* Müll.

I Ent. tidskr. 1967, sid 76 skriver jag bl.a. om fynd av ett exemplar av *Stenichnus pusillus* i Södermanland vid Trosa den 22 juni 1965. 1969 rapporterade Folke Olsson att han tagit *Stenichnus harwoodianus* såsom ny för Sverige i Skåne (närmast känd från Danmark). Då jag undersökte mitt material närmare visade det sig dels att det exemplar jag rapporterat från Södermanland som *S. pusillus* var *harwoodianus*, dels att ett exemplar taget den 27 augusti 1961 vid Nora träsk i Stockholm i Uppland också var *S. harwoodianus* liksom ett exemplar tagit vid Vä i Skåne den 27 maj 1967.

Två exemplar, som J. R. Bergvall tagit på Greby alvar den 22 juli 1947, var också *S. harwoodianus*. Däremot var Bruces tre exemplar från Öland, Resmo 1941 och 1948 (Lunds ent. museum), *Stenichnus pusillus*, och även ett exemplar som jag fick den 27 februari 1968 vid sållning av strandförna på Gotland intill Visby visade sig vara en hane av *S. pusillus*.

S. harwoodianus är således hittills konstaterad i följande landskap: Sk, Vg, Öl, Sdm, Upl.

S. pusillus: Öl, Gotl.

Schönherrs exemplar från Sparresäter i Västergötland har jag ej kunnat återfinna varför det ej kontrollerats. Sannolikt är det också *S. harwoodianus*.

Thinobius praetor Smet.

Funnen i enstaka exemplar vid Pålkem i Lule lappmark den 16 augusti 1969 och samma dag någon mil sydligare inom Norrbotten efter samma skogsbäck i stort antal under småstenar. När vi (Persson och förf.) vände på dessa, tog djuren i det varma vädret ofta till vingarna och försvann.

Den 23 juni 1970 tog vi arten talrikt på en grusbank i Vistbäcken vid Nattberg väster om Älvsbyn, också i Norrbotten. Denna gång fann vi djuren nedkrupna i sanden, och när vi vattnade på denna kröp de fram och förflyttade sig snabbt men gjorde inga försök att flyga.

Thinobius pusillimus Heer ej *T. brevipennis* Kies. (Ent. tidskr. 1971, s. 267)

1971 insamlade Folke Olsson och Gunnar Israelson en serie av en *Thinobius*-art i Skåne i Rinkaby-trakten. Bestämningen visade att det var *T. brevipennis* och genitalundersökning gav vid handen att penis tydligt avvek från Norrbottens-materialet. Jämförelse med danskt material (coll. Victor Hansen) visade att den danska arten är densamma som Skåne-arten, medan undersökning av ytterligare finskt material (coll. Sten Stockmann) klargjorde att detta är Norrbottens-arten. Jämförelse med ett exemplar av *T. pusillimus* (det. Scheerpeltz) i Thure Palms samling visar att detta ej är samma art, som Smetana kallar *T. pusillimus* (påpekat i not på sid. 17 i Palm, Svensk Insektfauna. 9).

Jag har förgäves sökt få tag på neotyperna av *T. pusillimus* från Prags museum för att slutgiltigt lösa problemet. Tillsvidare bör dock Norrbottens-arten liksom finska arten kallas *T. pusillimus* Heer (enligt Smetana), medan Skåne- och Danmarks-arten behåller namnet *T. brevipennis* Kiesw.

Trogophloeus lindrothi Palm och *T. obesus* Kies.

Bland de skalbaggar som erhölls vid sållning av vinddriftmaterial vid Vitemölla den 8 juli och Sandhammaren den 9 juli 1970 fanns flera *Trogophloeus*-arter. Sålunda var *T. corticinus* och *T. bilineatus* vanliga, men också 2 *T. obesus*, ett 10-tal *T. lindrothi* och några *T. foveolatus* erhölls.

Ett exemplar av *T. lindrothi* tog jag dessutom flygande vid Södertälje den 31 juli 1970 (ny för Södermanland).

Stenus kongsbergensis Munst.

Vid bestämning av material insamlat på Haparanda Sandskär i Norrbottens yttre skärgård den 7 juli 1968 fick jag vissa svårigheter med några *Stenus*-exemplar, som jag erhållit i samband med jakt efter *Mycetoporus*-arter genom sållning av förna under enbuskar på mycket torr sandig mark. Exemplaren påminde något om *Stenus argus* Grav., men bl.a. avvek formen på hanens penis något. Materialet skickades till Andreas Strand, som meddelade att han fick det till att vara *Stenus kongsbergensis*, en art, som tidigare icke rapporterats från Sverige, men som sällsynt anträffats dels i södra Norge dels i sydvästra Finland. I Norge har den tagits på med ljung bevuxen hedmark. Bestämningen har bekräftats av Thure Palm. Arten hör till dem, som kunnat väntas i Sverige, dock väl i första hand i de södra delarna av landet.

Vid genomgång av mitt *Stenus*-material har jag påträffat ytterligare två exemplar av arten, av vilka ett tagits den 15 juni 1966 på Sandskär och ett den 15 juli 1968 i Högsböle utanför Piteå (vid sållning av förna under enbuskar i lövskog).

Stilicus angustatus Fourc.

Om denna vackra, karaktäristiska kortvinge skriver Thure Palm i Svensk Insektfauna, Kortvingar, häfte 3, 1963, sid. 12: »Från Sverige känner man av denna markanta art blott ett enda exemplar som fångades av Nils Höglund den 13/7 1955 vid Månsbyn i närheten av Kalix. Det kom flygande och slog till på en korg med murklor som ställts ut i solen för att torka. Det torde nog vara litet tveksamt om arten verkligen är inhemsk hos oss; någon förbindelse med den sydfinska utbredningen finns inte, och det kan väl ej anses som uteslutet, att djuret kan ha införts tillfälligt med något fartyg.»

Så är dock uppenbarligen inte fallet. Sålunda tog Lars Huggert ett exemplar den 21 juni 1964 vid Rödånäs i Västerbotten och våren 1969 erhöll Sven Erik Nilsson ett exemplar vid Björkfors intill Korpikån (där den rinner ut i Sangisälven) i samband med vårfloden. Vi sökte återfinna arten på denna lokal vid några tillfällen, men först hösten 1970 lyckades detta. Sven Erik Nilsson rapporterade då att han i samband med sållning av innehållet i en komposthög intill Sangisälven fått ett exemplar, som emellertid snabbt tog till vingarna och försvann innan Sven Erik hann fånga det. Den 27 september besökte Kurt Persson lokalen och fick då ett exemplar genom sållning. En vecka senare gjorde vi en gemensam attack (Nilsson, Persson och förf.) och satte igång med att sålla igenom komposthögen. Resultatet blev att Persson fick 1 exemplar, Nilsson 1 exemplar och förf. 3 exemplar. Ytterligare 4 exemplar erhöll Nilsson i mitten av maj 1971 på samma lokal, också genom sållning. Totalt har nu således 11 exemplar hittills insamlats vid Björkfors, och alldeles uppenbart är att arten måste räknas till samma grupp som *Lomechusa wellenii* Palm, *Deubelia picina* Aubé och *Stenus kongsbergensis* Munst., samtliga norrbottningar vilka närmast är kända från sydöstra Finland. Komposthögen bestod i huvudsak av löv, barr och diverse avfall. I proverna erhölls åtskilliga kompostdjur, såsom *Medon nigriceps* Kr. och *Falagria nigra* Gr., men även de för Norrbotten »nya» *Acrotrichis norvegica* A. Str. (flera) och *Neuraphes talparum* Lokay (1 exemplar leg. Persson).

Scopaeus pusillus Kies.

I samband med ett besök vid Ignaberga i Skåne den 12 juli 1970 plockade jag in en serie av *Scopaeus*-exemplar som höll till under småstenar nedsänkta i kalkgel. Jag tog för givet att det var *S. minutus* Er., den enda *Scopaeus*-art som är känd därifrån. 8 exemplar visade sig mycket riktigt vara den arten, men till min överraskning var resterande 6 exemplar *S. pusillus*, en art som ej tidigare är rapporterad från Skåne och som tydligen undgått bl.a. Gunnar Israelsons insamlingar i trakten.

Quedius ventralis Arag.

I Ent. tidskr. 1966, sid. 54 har jag bl.a. beskrivit fyndet av en imago och några larver i en bok på Hallands Väderö den 4 juli 1965. I samband med undersökningen av en nästan helt raserad grov bokstubbe den 11 juli 1970

upptäcktes ett antal *Quedius ventralis,* som höll till i mycket blöt vitrötad ved. Totalt 10 imagines kunde insamlas (Rickard Baranowski, Ulf Gärdenfors och förf.), däremot iakttogs inga larver. Uppenbarligen är det den starkt fuktiga veden som är attraktiv för arten.

Mycetoporus ruficornis Kr.

I samband med sållning av barrförna under enbuskar på Haparanda Sandskär i Norrbotten den 7 juli 1968 erhölls några *Mycetoporus*-exemplar. Ett av dessa visade sig vara *M. ruficornis,* tidigare närmast känd från Dalarna. Övriga arter var *Mycetoporus aequalis* Th., *brunneus* Mrsh., *altaicus* Luze och *splendidus* Gr. förutom den för Sverige nya *Stenus kongsbergensis* Munst.

Conosoma marshami Steph. och *strigosum* J. Sahlb.

I Norsk Ent. tidskrift 1966, sid. 408—411 har Andreas Strand behandlat dessa två arter, som varit sammanblandade med *C. testaceum* F.

Jag har gått genom mitt material med ledning av den tabell, som finns i Strands uppsats och därvid kunnat konstatera *C. strigosum* från Gotska Sandön den 11 juni 1954 (under bark på tall), Högsböle i Norrbotten den 14 juli 1968 och Uppland, Fiby den 13 oktober 1968, medan jag har *C. marshami* från Uppland (Järpenstorp den 13 maj 1951, Forsmark oktober 1954 och Fiby den 13 oktober 1968) och Hornsö i Småland den 15 juli 1964. Materialet har kontrollerats av Andreas Strand. Dessutom har jag bestämt exemplar från Västmanland tagna 1969 av Olle Robin till *Conosoma marshami.*

Phymatura brevicollis Kr.

Försök att finna denna sällsynta kortvinge på en lokal N Niemisel i gammal granurskog sommaren 1971 lyckades över förväntan. Sålunda erhölls 2 exemplar den 20 juni genom sållning av förna under *Polyporus pinicola* och över 30 exemplar av Kurt Persson och mig den 27 juni, flertalet krypande på undersidan av tickan *Polyporus pinicola* på granstubbar och lågor. Under ett exemplar av tickan med ca 5 dm diameter togs ett 10-tal exemplar av *Phymatura.* I övrigt förekom *Gyrophaena boleti* L. talrikt tillsammans med enstaka *Atomaria alpina* Heer, flera *Pteryngium crenatum* F. samt ett exemplar av *Cryptophagus plagiatus* Popp. på undersidan av en ticka under ett rotvalv mycket skuggigt.

Flertalet exemplar av *Phymatura* togs sent på kvällen och uppenbart är att arten är ljusskygg men går att ta i stort antal på lämpliga biotoper.

Borboropora kraatzi Fuss

I juli 1926 tog Anton Jansson ett exemplar av denna då i Norden tidigare okända art vid Sanda på Gotlands västkust, sannolikt på eller nära havsstranden. I England är arten påträffad i enstaka exemplar under bl.a. döda fåglar, grodor o.d. på sandunderlag.

I samband med att jag den 21 juli 1971 vände på bräder vid Säludden på Gotska Sandön i gammal vinddrift för att få tag på eventuellt vinddrivna skalbaggar, som f.ö. helt tycktes saknas, upptäckte jag en liten 2 mm lång kortvinge som kröp undan på sanden när jag vände en brädlapp. Undersökning med lupp visade att det var fråga om *Borboropora kraatzi.* Intensiv

jakt i flera timmar i form av bl.a. sållning under bräder, tång och döda alfåglar gav visserligen åtskilliga kortvingar, främst *Atheta nigra* Kr. och *Halobrecta puncticeps* Th., men inga fler *Borboropora kraatzi* som tydligen är mycket sällsynt.

Enligt Horion (»Faunistik der Käfer Mitteleuropas» Bd XI, 3. Teil p. 199—201) förekommer *Borboropora* ej i Balticum och har i Europa en diskontinuerlig utbredning, västligast i England, östligast i Kaukasus, sydligast på Korsika. Horion anser att arten tidigare haft en vidsträckt sammanhängande utbredning och att de nuvarande sporadiska förekomsterna är av relikt natur, alltså även de på Gotland och Gotska Sandön.

Falagria concinna Er.

Skalbaggsfaunan i barkhögar främst vid sågar har undersökts av bl.a. Thure Palm och Anton Jansson. Många intressanta fynd har gjorts och kan göras genom sållning av fuktig bark. Sålunda är exempelvis jordlöparen *Tachys bisulcatus* Nic. företrädesvis tagen i anslutning till bark.

En typ av barkhögar som däremot inte undersökts i samma utsträckning är sådana som ligger efter älvarna på virkesavläggen efter maskinbarkning av frodvuxet virke. Sommaren 1970 har jag sållat en del i sådana och erhållit många trevliga skalbaggsarter. Sålunda har exempelvis Cucujiden *Silvanus bidentatus* F. visat sig förekomma allmänt på några lokaler vid Luleälven intill Karads och Luleå, vid Kalixälven ovanför Jokk, samtliga i Norrbotten, samt i Ly. Lpm. vid Skellefteåälven ca 1 mil SV Glommersträsk och i P. Lpm. vid Piteälven intill Moskosel.

Det intressantaste fyndet utgöres emellertid av kortvingen *Falagria concinna* Er., som jag fick i två exemplar den 16 augusti och som Kurt Persson och jag tog i ytterligare 37 exemplar den 18 augusti och i 8 exemplar den 6 september. Arten erhölls i en helt öppet liggande barkhög på ett avlägg vid Bodträskfors mitt för Harads genom sållning av barken i nedre delen mot marken och slänten på östra sidan. Flertalet exemplar togs i gränsen mellan torr och blöt bark.

Bestämningen av den slanka, gul-, brun- och svartbrokiga, synnerligen karaktäristiska kortvingen vållade en hel del svårigheter eftersom den saknas i Reitter »Fauna Germanica». Andreas Strand klarade bestämningen och kunde meddela att han jämfört den med spanskt material och att arten anses vara kosmopolit, men att den honom veterligt ej tidigare påträffats norr om Düsseldorf i Tyskland.

Fyndet ända uppe i norra Norrbotten är svårt att förklara, men framtiden får visa om inte arten finns på liknande biotoper i mellanområdet. Sannolikt bör den också kunna eftersökas i komposthögar.

Bland övriga arter, som erhölls i den aktuella barkhögen kan följande nämnas: *Tachus bisulcatus, Tachyta nana* Gyll., *Silvanus bidentatus, Medon apicalis* Kr. (ny Nb), *nigriceps* Kr., *Atheta coriaria* Kr., *hygrotopora* Kr., *linearis* Gr., *palustris* Kies. och *Anthicus floralis* L.

Aneurota sulcifrons Casey (*Bohemiellina paradoxa* Mach.)

Under de år jag var bosatt i Stockholm letade jag åtskilligt efter denna karaktäristiska lilla kortvinge, som Einar Wirén erhöll i ett exemplar vid Lundsberg i Närke den 4/9 1945 (Jansson Op. Ent. 1947, sid. 87—89) och

Anton Jansson ävenledes i ett exemplar den 19/8 1951 i Närke vid Latorp (Ent. tidskr. 1952, sid. 246—47).

Arten beskrevs av Machulka 1941 som *Bohemiellina paradoxa* och påträffades också i Finland i början på 1940-talet. Arten anses vara kosmopolit och har senare tagits i antal i Dyrehave i Köpenhamn i kompost med bl.a. hjortspillning. Enligt Sten Stockmann har det visat sig att arten är synonym med *Aneurota sulcifrons* Casey, beskriven från Florida (Notulae Entomologicae 1962, sid. 92).

I samband med sållning av förna vid stranddrift den 9/7 1970 på sandunderlag på stranden av Ivön i Skåne erhölls ett stort antal skalbaggar, som tydligen svärmat, hamnat i vattnet och spolats i land. Bland dessa fanns en *Falagria nigra*-liknande liten kortvinge, som jag direkt i fält misstänkte var *Aneurota* och som jag sökte få tag på fler exemplar av, vilket emellertid ej lyckades. Vid prepareringen bekräftades bestämningen.

I Luleå har Kurt Persson och jag under några år undersökt skalbaggsfaunan i komposthögar. Många intressanta fynd har gjorts och bl.a. har exempelvis jordlöparen *Perigona nigriceps* Dej. tagits i stort antal. Resultatet av denna inventering kommer att publiceras senare i en separat uppsats. Hösten 1970 undersökte vi även en komposthög med starkt gödselinslag (blandning av halm, ko- och hästgödsel samt hyvelspån). Därvid erhöll Persson den 3 september 2 exemplar av *Aneurota,* vilket föranledde intensivare sållning. Resultatet blev att inte mindre än 60-talet exemplar kunnat insamlas fram till den 15 september. Exemplaren sökte sig genomgående ned till bottnen av sållproven och tryckte mot underlaget. I vissa fall lyfte de upp bakkroppen i en båge fram mot huvudet. I samma sållprov har upp till 16 exemplar erhållits, flertalet i samband med sållning av starkt fuktigt material. Anmärkningsvärt är att arten lyckats hålla sig undan i 19 år trots att vi är flera som letat den, och även att den samma år påträffats både i Skåne och Norrbotten.

Atheta coulsoni Last

»Enligt Thure Palm känd i två exemplar från Uppland (Stockholms-trakten) och från Skåne vid Ignaberga. I samband med sållning av lövförna under slånbuskar i kanten av en ekdunge vid Tullgarn i Södermanland den 25 december 1968 erhöll jag en hane av *Atheta coulsoni.*

Atheta subtilissima Kr.

I samband med att Kurt Persson och jag letade efter *Thinobius* längs en skogsbäck vid Pålkem i Lu. Lpm. påträffades på en grusbank den 16 augusti 1969 några exemplar av denna tidigare från Vg, Vrm, Jmt och T. Lpm. (S. O. Ulefors in litt.) kända art tillsammans med enstaka exemplar av den närstående *A. thinobioides* Kr. Den 23 juni 1970 kunde vi insamla ytterligare några exemplar, denna gång vid stranden av Vistbäcken intill Nattberg i Norrbotten, här i sällskap med bl.a. talrika *Thinobius praetor* Smet. och *Bembidion prasinum* Dft.

Atheta delicatula Sharp.

Enligt Thure Palm i Sverige endast känd i två exemplar från Klarälven. Ett tredje exemplar har tagits där 1970 av Rickard Baranowski. I samband med bestämningen av detta exemplar jämförde jag med det *Atheta subtilis-*

sima-material som jag insamlat och därvid visade det sig att ett av de exemplar jag tagit den 23 juni 1970 vid Nattberg i Norrbotten (se ovan) i stället var *Atheta delicatula*. Även vid Klarälven är arten tagen tillsammans med *A. subtilissima*. Bäst skiljes de två arterna okulärt åt på att *A. delicatula* är något större men framför allt har längre, slankare antenner. De två *Atheta*-arterna höll till på en sand-grusbank i Vistbäcken.

Atheta inhabilis Kr.

I samband med sållning av barken på små brända björkar på en hyggesbränna intill Långträsk V Piteå erhölls såväl 1969 som 1970 flera *Atheta inhabilis*. Arten attraherades uppenbarligen av den violetta svampen *Trichoderma lignorum* som utbildats under barken. Arten är »ny» för Norrbotten där jag även den 14 maj 1971 kunde ta ett exemplar vid Vistträsk V Älvsbyn, likaså på bränd björk, och även för T. Lpm. kunde jag inregistrera arten i och med att ett exemplar erhölls vid sållning av björkbark på en hyggesbränna intill Vittangi den 2 juni 1968.

Atheta trybomi J. Sahlb.

Den 29.7.71 erhöll S. O. Ulefors en hona av *A. trybomi* genom slaghåvning i Kiruna-trakten. Undersökning av detta exemplar visar att arten har halssköldsbehåring av typ III, vilket torde innebära att den ej kan tillhöra undersläktet *Parameotica* Ganglb. av *Atheta*.

Atheta wiréni Brd. och *Phyllotreta zimmermanni* Crotch

Den myckna snön i bl.a. Norrbottens kustland våren 1970 talade för att det skulle bli en likadan översvämning som 1969. Förhoppningarna infriades och vattenståndet nådde t.o.m. högre nivå än föregående år. Både Kurt Persson och jag passade på att vid olika tillfällen under det vattnet steg samla in material, torka det och sedan gå igenom det noggrant. *Phyllotreta zimmermanni* erhölls redan i de första proverna, medan vi fick leta länge efter *Atheta wiréni*. Först när barrskogen översvämmades fick vi tag på arten och då till vårt lystmäte. Inte mindre än ca 500 exemplar av *Atheta wiréni* kunde således inräknas. *P. zimmermanni* togs allt som allt i ett 30-tal exemplar. Det typiska för *Atheta wiréni* var att den kröp längst ned i bottnen på påsarna, och det var först då vi gick genom det sista materialet som arten visade sig, varför det är sannolikt att arten lever underjordiskt i sorkgångar, som jag tidigare förmodat. Man skulle vänta sig att någon av de andra *Microdota*-arterna av *palleola*-gruppen skulle finnas med, men så var ej fallet. De flesta *wiréni*-exemplaren var mörkt kastanjebruna med mörkare huvud och bakkropp, men det fanns exemplar som var helt svarta. *Agonum mannerheimi* erhölls 1970 i två exemplar i samband med högsta vattenståndet. Dessutom påträffades övriga arter från 1969, men även de för Norrbotten »nya» *Longitarsis kutscherae* Rye och *Atheta convergens* A. Str. Bland andra intressanta arter som erhölls kan nämnas *Mycetoporus inaris* Luze, *Corticaria longicornis* Hbst samt i stort antal *Euthia linearis* Muls.

Även 1971 insamlades ett stort antal prover i samband med snösmältningen varvid såväl *Atheta wiréni* och *P. zimmermanni* som *Agonum manner-*

heimi erhölls, sistnämnda i inte mindre än 17 exemplar. Dessutom togs den för Norrbotten »nya» *Scymnus limonii* Donisth. Denna art är tidigare i Sverige känd endast från Halland där ett exemplar togs 15.4.58 (förf., Op. Ent. 1966, sid. 174).

Ovan har jag beskrivit återfynden av *P. zimmermanni* tidigare endast känd i ett exemplar från Västerbotten. Under 1971 har arten förutom i samband med den årliga översvämningen vid *Atheta wiréni*-lokalen i Persön även tagits i ett exemplar i *Thinobius pusillimus*-grustaget, också i Persön, med hjälp av fångstskålar Dessutom har arten tagits i stort antal av S. E. Nilsson i Björkfors-trakten utanför Kalix. Denna lokal utgöres av nedlagda odlingar med torvunderlag. Odlingarna är rikt beväxta med bl.a. sandtrav, på vilken *Phyllotreta zimmermanni* uppenbarligen lever, f.ö. tillsammans med *P. vittata* F. Slaghåvning gav endast enstaka exemplar, medan däremot sållning och framförallt vattenfyllda fångstskålar gav rikare utbyte. På lokalen erhölls dessutom rikligt med viveln *Orobites cyaneus* L., jordlöparna *Amara plebeja* Gyll., *Bembidion bruxellense* Wesm. och flera *Carabus nitens* L.

Atheta parens Muls. & Rey.

Vid genomgång av material erhållet vid sållning av gles förna under marhalm på stranden av Gotska Sandön den 7 november 1967 erhöll jag en *Atheta*-hane av *fungi*-typ men med från denna art helt avvikande penis. Jag skickade exemplaret till Georg Benick (Lübeck), som klarlade, att det var fråga om *Atheta parens*. Denna art har rapporterats från Danmark, men enligt uppgift av Thure Palm, som f.ö. kontrollerat bestämningen av mitt exemplar, är detta felaktigt. Däremot skall den vara känd från norra Tyskland. Arten har behandlats av bl.a. Lars Brundin i »Acrotona-Studien» i Ent. tidskr. 1952, s. 126—128.

Thiasophila bercionis Bernh.

I Ent. tidskr. 1969, sid. 214 har jag under *Lomechusa wellenii* Palm beskrivit andra svenska fyndet av denna kortvinge vid Överkalix. Vi kunde emellertid där ej hitta den troliga värdmyran *Formica uralensis*. Hösten 1970 lyckades jag dock äntligen hitta denna myra dels strax N Morjärv i Nb den 19 september, dels vid Moskosel i P. Lpm. den 29 september. I båda fallen förekom *Thiasophila bercionis* allmänt. Den 10 april 1971 fick jag flera exemplar av *T. bercionis* vid sållning av *Formica exsecta*-stack vid vägkanten mellan Svappavaara och Vittangi, d.v.s. i T. Lpm. Samtidigt erhölls f.ö. de för T. Lpm. »nya» *Quedius brevis* Er., *Oligota pusillima* Gr., *Ptilium modestum* Wank., *Atheta talpa* Heer samt talrikt *Oxypoda haemorrhoa* Mnh. och *Hypocoprus lathridioides* Mtsch. Snömängden gjorde att jag inte kunde konstatera om *F. uralensis* fanns i närheten. Uppenbart är i alla fall att *T. bercionis* förekommer här och var i Övre Norrland hos såväl *F. uralensis* som *F. exsecta*.

Dicerca aenea L.

I »Coleoptera med isolerad nordeuropeisk förekomst i Sverige» i Op. Ent. 1955, sid. 116 har Thure Palm bl.a. behandlat denna art, som av Thomson uppgivits från Skåne. Då svenska beläggsexemplar saknats har arten ej medtagits i Catalogus 1960.

Sedan den del av Thomsons samling, som funnits i Berlin-museet, överförts till Lunds museum, fick jag låna en del material för genomgång ur denna samling. Däribland fanns ett exemplar av *Dicerca aenea* märkt »Scania» och då det dessutom finns ett exemplar av samma art också märkt »Scania» i Einar Wiréns samling, måste arten anses höra hemma i vår fauna och således införas för Skåne i Catalogus. Det lönar sig kanske att leta i rotpartiet av poppel och pil efter angrepp av denna vackra praktbagge.

Däremot visade sig samtliga exemplar under *Dicerca berolinensis* Hbst. vara *D. alni* Fisch. varför *D. berolinensis* bör avföras ur Catalogus (nu uppförd med ? för Skåne).

Heterocerus intermedius Kies.

I Op. Ent. 1968, sid. 208 har jag noterat fynd av denna i övrigt endast från södra Sverige kända art. Exemplaret togs vid Pite Havsbad av Ullmar Qvick.

I samband med undersökningen av grustaget vid Persön utanför Luleå, där *Thinobius pusillimus* Heer är allmän (Lundberg, Ent. tidskr. 1971 sid. 267), visade sig *Heterocerus intermedius* förekomma ganska allmänt i lerkörtlar.

I ytan på lerkörtlarna grävde *Heterocerus*-exemplaren tillsammans med *Bledius*-arterna *talpa* Gyll. och *fracticornis* Payk. gångar i vilka bl.a. *Thinobius*-exemplar och *Oxytelus nitidulus* Grav. höll till. Kurt Persson fick även ett exemplar av *Heterocerus* vid utloppet av Persöfjärden, och ett exemplar erhöll jag i samband med högvattnet våren 1970 den 8 maj vid stranden av Persöfjärden.

Epuraea silesiaca Rtt.

Vid undersökning den 14 juni 1969 av några björkar, som dödats 1968 i samband med att ett hus brann ned i Notviken utanför Luleå påträffade jag under barken en karaktäristisk, bred, svart *Epuraea,* som visade sig vara *silesiaca* (kontroll J. Jelínek, Prag). Denna art är närmast känd från södra Finland. Försök hösten 1969 att återfinna arten misslyckades.

Adistemia watsoni Woll.

1961 tillvaratog jag i min bostad i Danderyd, Uppland två exemplar av en *Cartodere*-liknande skalbagge, dels den 4 juli dels den 22 september. Jag kunde inte hitta arten i den bestämningslitteratur jag hade tillgång till, varför jag skickade djuren till Andreas Strand, som svarade, att de torde vara *Cartodere elegans* Aubé.

Djuren har suttit med ett frågetecken i min samling, tills jag fick se en bild av *Adistemia watsoni* i »Die Käfer Mitteleuropas» band 7. En närmare undersökning visade, att mina exemplar från 1961 tillhörde denna art, som är kosmopolit och bl.a. påträffats i Holland 1935 och Finland 1938 (Not. Ent. 1966, s. 99). I Hamburg har arten tagits utomhus i duvbon. Arten måste betraktas som införd och undersökning av *Cartodere*-material torde resultera i fler fynd från bl.a. Sverige.

Fig. 1. Grov ek på vars stamskott nyckelpigan *Scymnus stiglundbergi* Fürsch förekom talrikt. Tullgarn, Södermanland 1/8 1971. Foto: förf.

Scymnus stiglundbergi Fürsch

I samband med Thure Palms undersökningar i Strömsholmsområdet i Västmanland erhöll han den 16 augusti 1952 två exemplar av en *Scymnus,* som han kom fram till skulle vara *Scymnus impexus* Muls., en mellaneuropeisk art, bunden till silvergran. Fyndet verkade anmärkningsvärt med tanke på att silvergran saknas spontant i Sverige (Ent. tidskr. 1963, sid. 135—136).

Jag liksom andra samlare har sökt återfinna den aktuella arten i Västeråstrakten, men detta har mig veterligt ännu ej lyckats. Den 27 augusti 1967 erhöll jag emellertid vid slaghåvning i ett ädellövskogsområde vid Tullgarn i Södermanland ett exemplar av en *Scymnus* av den rätta typen. När jag jämförde detta med utländskt material av *Scymnus impexus,* som jag erhållit av Skogshögskolan i samband med deras utplanteringar av arten på Visingsö (för bekämpning av barrlöss på silvergran), visade det sig att exemplaret i flera avseenden avvek från *S. impexus* och att det således var fråga om någon annan art, förmodligen obeskriven. Jag skickade exemplaret till nyckelpigespecialisten Helmut Fürsch i München, vilken bekräftade att det ej var fråga om *S. impexus* utan om en enligt hans förmenande hittills obeskriven art. Han rekommenderade mig söka få tag på mer material och förklarade sig beredd att beskriva arten. Jag sökte dock förgäves på lokalen vid Tullgarn samma höst. Sedan Palms exemplar från Strömsholm visat sig vara identiska med den förmodade nya arten, beskrevs emellertid denna av Fürsch på det tillgängliga materialet (Ent. tidskr. 1969, sid. 55).

Givetvis har jag sökt återfinna arten under följande år, men först som-

maren 1971 lyckades detta. Den 28 juli fick jag vid slaghåvning fyra exemplar och försökte dagarna efteråt klara ut artens levnadssätt; genom att systematiskt undersöka buskar och träd i omgivningen kunde jag den 1 augusti konstatera att arten levde på bladen till stamskotten på en ca 1 m grov ek, som stod i skogsbrynet (Fig. 1). På bladen kröp nyckelpigorna omkring och sög i sig beläggningen, som möjligen härstammade från bladlöss, som fanns där. Genom att dels plocka, dels banka på kvistarna samlade jag snabbt in ett 40-tal exemplar. Däremot kunde jag ej finna arten på andra träd eller buskar i närheten. Troligen finns arten spridd i hela Mälardalen, och framtiden får väl visa om den verkligen bara finns i Sverige.

I samband med bankningen erhölls även andra *Scymnus*-arter, nämligen *abietis* Payk., *limbatus* Steph. (1/8) och *haemorrhoidalis* Hbst, dock endast i enstaka exemplar.

Fyndet av *S. limbatus* är intressant då denna art tidigare i Sverige endast är känd i enstaka exemplar från Blekinge (Håkan Lindberg), Småland (G. Dahlgren) och Jämtland (T. Palm). Fynden från Blekinge och Småland står i Catalogus 1960 upptagna som *S. testaceus,* som har visat sig vara synonym med *S. limbatus*. Ytterligare ett exemplar av *S. limbatus* fick jag på Tullgarn redan den 24 april 1965, troligen i samma område. Mina exemplar har kontrollerats av Fürsch.

Hippodamia arctica Schneid.

Denna art hör till våra sällsyntaste nyckelpigor som i Catalogus 1960 står upptagen enbart för T. Lpm., där den främst tagits i Abisko-trakten och där den visat sig höra till karaktärsarterna på de alpina Betula nana-hedarna (Brundin 1934).

Ett exemplar erhöll jag vid sållning av förna i Padjelanta nationalpark vid Kisorisstugan i Lu. Lpm. den 13 augusti 1965 och ytterligare några exemplar fick Lars Arvidsson i vinddrift vid Staloluokta i juli 1968.

När Kurt Persson och jag den 10 juni 1970 besökte Nuolja och sållade förna under dvärgbjörk strax intill toppstationen till liften på 900 m höjd erhölls några exemplar av *Hippodamia arctica*. I samband med sållningen upptäckte Persson ett *Hippodamia*-exemplar, som i solskenet livligt kröp omkring på lågväxt dvärgbjörk. Vid försöket att fånga exemplaret släppte det sig till backen och försvann blixtsnabbt ner i mossan under. Trots att mossan sållades var exemplaret försvunnet. Det visade sig att *Hippodamia*-exemplar här och var kröp omkring på mossan eller på den lågväxta dvärgbjörken. Missade vi i första försöket att ta dem, försvann de ned i mossan och snart lärde vi oss att bästa sättet inte var att sålla utan att vänta ett tag tills de kröp upp på nytt. Totalt iakttogs åtminstone ett 50-tal av den sällsynta nyckelpigan. Inga försökte fly genom att ta till vingarna.

Theca borealis Israelson

Det nordiska materialet av *Theca* »*pilula*» har visat sig vara en annan art, som nyligen beskrivits under namnet *Theca borealis*. Den har hört till de som sällsyntast betraktade trägnagarna, kanske främst beroende på att biologin har varit okänd.

Thure Palm har kläckt den mellaneuropeiska arten *T. pilula* Muls. Rey ur en ticka på platan på Rhodos 1958. I Sverige har *Theca borealis* tagits i enstaka exemplar genom slaghåvning från Abisko-trakten ner till Småland, och först Lars Huggert har lyckats komma på hur arten utvecklas. Detta har han beskrivit i Ent. tidskr. 1967, sid. 172. Jag har med stöd av denna beskrivning letat efter arten under 1969 och lyckats hitta den såväl i Norrbotten som i Södermanland, i båda fallen levande under samma vita resupinata svamp som utvecklas på undersidan av liggande tallar och granar såväl på stamdelar som grenved. I Norrbotten erhöll jag *Theca borealis* vid Lansån den 15 maj på en torr tallhed där bl.a. *Tragosoma depsarium* L. och *Luperus pinicola* Dft. påträffats. I en liggande tallstubbe fanns i sprickor den aktuella svampen växande på murken ved. I veden strax under svampen fanns små anobiid-larver och genom kläckning erhölls en imago den 21 juni (puppa 17 juni). En stor anobiid-larv som följt med vedprovet och som livligt kröp omkring kan ha varit *Xyletinus pectinatus* F., som jag har tagit just i denna trakt på en tallstubbe. Kläckningen misslyckades tyvärr. Vid Tullgarn intill Trosa i Södermanland letade jag efter *Theca borealis* på undersidan av avverkningsavfall uppe på en torr bergknabbe där bl.a. praktbaggen *Dicerca moesta* F. är vanlig. Jag hittade där svampen, denna gång växande på hård barkfallen ved på undersidan av en tallåga liggande mot backen. I svampen fanns små larver, men också en imago av *Theca,* som ännu ej lämnat puppkammaren (26/7 1969).

Den aktuella svampen har bestämts av professor John Eriksson (Göteborg) till *Incrustoporia* (*Poria*) *subincarnata,* som finns i hela landet och som är vanlig just på avverkningsavfall o.d.

Ytterligare exemplar erhölls såväl vid Tullgarn som i Norrbotten (Överkalix) 1970, och angrepp av arten har jag också kunnat konstatera 1970, dels vid Båtfors i Uppland, dels vid Vietas i Stora Sjöfallets nationalpark samt 1971 i Muddus nationalpark.

Serropalpus barbatus Schall.

Serropalpus barbatus hör till de arter, som främst togs av de äldre samlarna och som under 1900-talet ansetts vara en stor sällsynthet. Orsaken har väl främst varit att arten, som utvecklats i veden av döende granar, har haft svårt att klara sig i intensivt skötta granbestånd och att flyghålen ofta förväxlas med bl.a. hornsteklarnas. Kända lokaler har varit Dalälvsmynningen (Thure Palm, Ent. tidskr. 1942, sid. 27) och södra Dalarna (Bengt Ehnström, Ent. tidskr. 1963, sid. 71). Några fynd har gjorts då angripet virke använts i byggnader och svärmande skalbaggar tagits inomhus, sedan de ätit sig ut genom väggarna.

Under sista decenniet har tydligen en förändring skett och arten ökat. Detta kan bl.a. bero på att den gynnats av stormhärjningar, vägbesprutningar (som tagit död på en del granar efter vägarna) och det moderna skogsbruket, som inte ger utrymme för ofta återkommande gallringar varvid bl.a. tynande och skadade träd tagits bort. Således har *Serropalpus*-exemplar tagits av Conny Holmqvist i Södermanland (bl.a. Dalarö) i samband med lampfångst av fjärilar, av Bengt Ehnström förutom i Nås-trakten i Dalarna och i Östergötland (dels på lampa, dels i fönsterfälla vid vedtravar) även i Småland (tre larver i puppkammare, som höggs fram hösten 1970), samt

Fig. 2. Brandskadade granar med talrika angrepp av bl.a. *Serropalpus barbatus* Schall. Hornsö, Småland 9/7 1971. Foto: förf.

vidare av Willy Kronblad, som hittade 1 exemplar i slutet av juni 1967 vid Ekenässjön (första Smålands-exemplaret).

För egen del har jag letat efter arten, men alla döende granar jag tittat på har endast varit angripna av horn-steklar. I samband med ett besök i Hornsö i Småland den 9 juli 1971 passerades några brända granar (Fig. 2) och som vanligt stannade jag för att undersöka dem eftersom *Serropalpus* är känd för att attraheras just av brända granar. Det visade sig snabbt att jag äntligen råkat på *Serropalpus* i det att en liten puppa höggs fram. Förtjusta rop från mitt sällskap strax efteråt avslöjade att även kläckta exemplar fanns i veden. Trots nära 30 graders värme arbetade vi intensivt i drygt två timmar med undersökning av det 10-tal granar som dödats av elden. Inte mindre än ca 45 imagines, ett 10-tal puppor och en förpuppningsfärdig larv

Fig. 3. Rotben av brandskadad gran med talrika utgångshål av *Serropalpus barbatus* Schall. I denna gran hade allt som allt ca 50 exemplar utvecklats enbart 1971. Hornsö, Småland 9/7 1971. Foto: förf.

insamlades. Dessutom påträffades några halvväxta larver när jag högg längre in i veden. Talrika flyghål avslöjade att ytterligare ca 50-talet imagines redan lämnat granarna. Flertalet flyghål låg på nordsidan från rotbenen upp till ca 3 meters höjd med koncentration på nedersta metern. Larverna hade gnagt slingrande fyllda gångar i veden ca 3 cm in från ytan och avslutat dessa med en vågrät gång ut med endast en tunn vägg kvar att äta igenom för imagines. Anmärkningsvärd var den stora variationen i diametern på flyghålen, från ett par mm upp till ca en halv cm. Så varierade också imagines mycket. Det minsta tillvaratagna exemplaret är endast 7,5 mm långt och 1,5 mm brett, medan det största exemplaret är 20,0×4,5 mm (Fig. 3).

Vid besök i trakten den 27 juli kunde jag konstatera att *Serropalpus* även utvecklades i torkande granar ca en halv mil från brandplatsen, dock ej med samma höga angreppsfrekvens. Tydligt är att arten ej alls är så sällsynt som ansetts bara man fått upp ögonen för angreppsbilden.

Samma dag, d.v.s. den 9 juli när Kurt Persson återvänt till den stuga på Öland vid Strandskogen som han hyrde och satt och preparerade skalbaggar på kvällen, kom f.ö. en *Serropalpus* flygande runt lampan och ett annat exemplar kröp omkring på taket inne i stugan. Tydligen hade de kläckts ur granvirke, som använts vid en reparation ett år tidigare. Från Öland är arten tidigare endast känd i form av larver, som höggs fram ur en silvergranstock uppe vid Böda av Gösta Notini och Viktor Butowitsch.

Det aktuella brandskadade området låg på kronopark och vid kontakt med revirförvaltaren Hans Moberg, Kalmar, erhölls beskedet att branden uppkommit i samband med stensprängning den 30 juni 1969. Äggläggningen hade tydligen skett samma sommar och utvecklingen i det aktuella fallet var två år. Fynden av halvväxta larver visar att äggläggning även skett 1970. Området gränsar mot ett hällmarksområde med rikt inslag av torra och torkande granar, som säkerligen utgör ordinarie tillhåll för *Serropalpus barbatus*.

Apion punctirostre ssp. *scandinavicum* Brundin

Denna vivel har framför allt tagits i Abisko-trakten, T. Lpm., men är också känd från Härjedalen. I samband med att jag övernattade i en lappkåta i Njåtsosvagge i Sarek i Lu. Lpm. den 16 april 1961, sållade jag förna i kåtan varvid jag erhöll bakkroppen av ett exemplar av *Apion punctirostre*.

Vid ett besök i Staloluokta i Padjelanta den 25—27 augusti 1971 sållade jag förna under *Astragalus frigidus*. Jag erhöll därvid förutom enstaka *Apion amethystinum* ssp. *brundini* Wgn. även flera *Apion punctirostre*, flertalet nykläckta. Genom att leta under plantor kunde jag även plocka några exemplar. *Astragalus* växte här på steril, nästan vegetationsfri mark varför det var lätt att upptäcka vivlarna. Vid Nissonjokk i Abisko, där jag även tagit arten, förekom den sällsynt under *Astragalus* på jokkstranden. Där var *Apion amethystinum* i stället desto allmänare liksom f.ö. även *Phytonomus obovatus* Cki.

Smicronyx reichi Gyll. (*seriepilosus* Tourn.)

I Ent. tidskr. 1959, sid. 24 beskriver Thure Palm hur han tog sex exemplar av denna intressanta vivel. Han nämner också att den i motsats till övriga *Smicronyx*-arter, som lever på olika arter av snärja, lär utvecklas i stjälkar av arun och gentiana.

Som jag påpekat i Ent. tidskr. 1969, sid. 227 har L. Dieckmann konstaterat att *S. seriepilosus* är synonym till *S. reichi*. I samband med besök i Böda i juli 1968 gjorde Folke Olsson och jag tappra försök att återfinna arten och så småningom lyckades vi dels genom slaghåvning på kustarun, dels genom sållning av sand och förna under växten få tag på arten. Allt som allt erhöll vi ca 30 exemplar; även Rickard Baranowski, Ambjörn Carlsson och Ulf Gärdenfors, som jagade tillsammans med oss en dag, fann några exemplar. Samtidigt kunde vi konstatera ansvällningar på stjälkarna av kustarun med larver i, varför utvecklingen tydligen är ojämn. Sannolikt går arten att taga överallt på Öland där kustarun finns på sandigt underlag. Arten har f.ö. också tagits i inlandet på Alvaret vid Möckelmossen på ängsgentiana av Lars Huggert (Ent. tidskr. 1971, sid. 64—65).

Xyleborus monographus F. och *saxeseni* Ratz.

Båda dessa vedborrearter anses höra till de sällsyntare barkborrearterna. *X. monographus* har väl under de senaste decennierna endast tagits av Thure Palm (Ent. tidskr. 1953, sid. 23 och 185—186), medan *X. saxeseni* mestadels påträffats i enstaka exemplar av några samlare, bl.a. Palm (Ent. tidskr. 1953, sid. 23) och E. Wirén (Hallands Väderö i bok).

X. monographus påträffades av Palm i Strömserums-trakten, men vid mina besök där har jag letat efter arten utan annan framgång än att jag den 24.4 1962 fann ett dött exemplar under barken på en ekstock. Vid besök den 9 juli 1971 påträffade jag emellertid stubbar av några 1969 vindfällda ekar. I barken fanns *Dryocoetes villosus* F. talrikt, men gångar, som gick in i den ännu färska veden, härrörde från vedborrar. Närmare kontroll med yxa visade att gångarna förorsakats av de tre *Xyleborus*-arterna *monographus, saxeseni* och *dispar* F. Den 9 juli erhölls endast enstaka honor, men vid noggrannare undersökning den 27 juli påträffades larver av alla de tre arterna och även puppor och nykläckta imagines. En del larver och puppor av *X. monographus* och *saxeseni* togs hem och kläcktes snällt varvid även hanar, som anses mycket sällsynta och som uppenbarligen dör kort tid efter kläckningen, erhölls av båda arterna.

Modergångarna för *X. monographus* gick i flertalet fall in ca 3 cm i veden varefter de delade sig i två ca centimeterlånga gångar i vilka totalt ett 10-tal larver och puppor låg, medan gångarna för *X. saxeseni* gick mycket grundare och slutade med en utvidgning i vilken ett 30-tal larver och puppor fanns. I båda fallen kröp honan fram och tillbaka i gången och höll uppenbarligen den öppen för att åstadkomma lämplig miljö för de ambrosiasvampar, som larverna lever av. Arterna är uppenbarligen ej sällsynta i denna trakt då gamla angrepp fanns i flertalet ekstubbar och uppkapade stumpar i området.

Ett hjärtligt tack riktas till följande personer dels för hjälp med kontrollbestämningar, dels med fynduppgifter och lån av material: Lars Arvidsson, Rickard Baranowski, Georg Benick, J. R. Bergvall, Ambjörn Carlsson, Helmut Fürsch, Ulf Gärdenfors, Victor Hansen, Lars Huggert, J. Jelinek, Carl H. Lindroth och Lunds entomologiska museum, Folke Olsson, Kurt Persson, Sven Erik Persson, Thure Palm, Olle Robin och Andreas Strand, samt till John Eriksson (svampbestämning).